Punainen Risti
Röda Korset

SPR-LAUSUNTO

16.1.2019

Eduskunnan
Puolustusvaliokunnalle

Suomen Punaisen Ristin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 254/2018 vp)

Suomen Punainen Risti kiittää Puolustusvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto koskien kyseistä hallituksen esitystä.

Suomen Punainen Risti kommentoi ja arvioi vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaa lainsäädäntöä erityisesti siksi, että se liittyy hyvin läheisesti Punaisen Ristin kansalliseen ja kansainväliseen mandaattiin. Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa, avustaen konfliktien ja luonnonkatastrofien keskellä eläviä ihmisiä seitsemän perusperiaatteensa mukaisesti. Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kolmeen lisäpöytäkirjaan vuosilta 1977 ja 2005. Kansainvälinen yhteisö on valtuuttanut Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC:n) kehittämään ja valvomaan kansainvälisiä sodan oikeussääntöjä (kansainvälistä humanitaarista oikeutta).

Suomen Punainen Risti tukee ICRC:ta tässä tehtävässä seuraamalla humanitaarisen oikeuden kysymyksiä kansallisesti. Tämä toimintamuoto on myös kirjattu Suomen Punaisesta Rististä annettuun tasavallan presidentin asetukseen (3§).

Näistä syistä lausunnossa esitetyt näkemykset perustuvat pitkälti kokemuksiin mitä Punainen Risti on saanut kaikissa maailman konflikteissa tehdyn kenttätyön kautta. Ne myös ovat taustalla, kun Punainen Risti arvioi mitä tehtäviä ja rooleja vapaaehtoiselle maanpuolustukselle voi ja tulee antaa, etenkin kun huomioi, että kyseessä on sotilaalliseen maanpuolustukseen keskittyvästä kansallisesta vapaaehtoistoimijasta.

Eri viranomaisten valvontavastuut (lakiehdotuksen 3 §)

Hallituksen esityksessä lain 3§:n mukaan puolustushallinto (puolustusministeriö & puolustusvoimat) vastaisivat vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen ohjauksesta ja valvonnasta. Ehdotetun 3§:n 2 momentin mukaan puolustusvoimien pääesikunnan tehtävä olisi myös valvoa

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain noudattamista. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa selvennetään, että ”[e]hdotetulla säännöksellä korostettaisiin sitä, että Maanpuolustuskoulutusyhdistys kuuluisi sen julkisten hallintotehtävien osalta pääesikunnan välittömään valvontaan.”

Suomen Punainen Risti pitää erittäin tervetulleena, että vapaaehtoisten ja vapaaehtoistoiminnan toimesta annettu sotilaallinen ja sotilaallisia valmiuksia palveleva koulutus on tarkoin viranomaisten valvomaa. On aivan välttämätöntä, että viranomaiset varmistavat, että sotilaalliseen toimintaan annettava koulutus ei esimerkiksi sisällä koulutusta sellaisesta toiminnasta, joka olisi Suomea velvoittavien kansainvälisten sodan oikeussääntöjen (humanitaarisen oikeuden) vastaista. Kun viranomaisesta erillään olevalle taholle annetaan valtuudet kouluttaa tappavaan voimankäyttöön ja muuhun sodankäyntiin liittyviä asioita, vastuullisessa demokraattisessa valtiossa viranomaisten valvonnan tulee olla asianmukaista ja todellista.

Suomen Punainen Risti esittääkin, että lakiehdotuksen valvontaa tulisi esityksessä laajentaa ja tarkentaa. **Suomen Punainen Risti esittää, että puolustusvoimien pääesikunnan sekä mahdollisesti muiden tahojen 3§:n 3 momentin mukainen Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toiminnan valvonta lakien osalta ei rajoitu vain Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettuun lakiin, vaan koskisi myös muuta lainsäädäntöä. Lisäksi Suomen Punainen Risti ehdottaa, että pykälään lisättäisiin viittaus Suomen kansainvälisiin velvoitteisiin, jolloin valvonta kattaisi etenkin kansainväliset sodan oikeussäännöt:**

> ***3 § Puolustusministeriön, Puolustusvoimien ja pääesikunnan vapaaehtoista maanpuolustusta koskevat tehtävät***
>
> *Puolustusministeriön tehtävänä on vapaaehtoisen maanpuolustuksen yleinen ohjaus ja valvonta.*
>
> *Puolustusvoimien pääesikunnan tehtävänä on ohjata 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toimintaa sekä valvoa ~~tämän~~ lain **sekä Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden** noudattamista kyseisessä toiminnassa.*
>
> *Puolustusvoimien tehtävänä on valvoa Puolustusvoimien aseiden käyttöä sotilaallisia valmiuksia palvelevassa koulutuksessa ja johtaa vapaaehtoisten käyttämistä Puolustusvoimien antamassa virka-avussa ja pelastustoiminnassa sekä tukea Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toimintaa siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.*

Suomen Punainen Risti haluaa painottaa, että valvonnan tehokkuuden ja toimivuuden takaamiseksi tulee varata riittävät resurssit. Tehokkaalla ja todellisella valvonnalla on merkittävä ennaltaehkäisevä vaikutus, joka omalta osaltaan edesauttaa, että lain valtuuttamassa sotilaalliseen toimintaan liittyvässä vapaaehtoistoiminnassa noudatetaan Suomen lakia ja Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita.

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Tulevaisuudessa tulisi harkita, että Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toimintaa valvoisi myös jokin muu taho kuin puolustusvoimien pääesikunta. Syy tähän on se, että yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan pääesikunnan tehtävä olisi toiminnan ohjaus (ml. ” osallistua Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen valtionavustusta koskevien tulostavoitteiden asettamiseen” s. 24), valvonta sekä tukeminen. Sama viranomaistaho olisi siis mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa, jota se myös valvoisi. On todellakin hyvä, että pääesikunta valvoisi vapaaehtoistoiminnan kautta annettavaa koulutusta. Samanaikaisesti, koska pääesikunta on mukana toiminnan suunnittelussa ja valtioavustushakemuksen tulostavoitteiden asettamisessa, valvonnan tehokkuuden varmistamiseksi ja sen uskottavuuden takaamiseksi olisi hyvä, että toimintaa valvoisi myös jokin muu ulkopuolinen taho.

Tutustumistoiminnan järjestäminen Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen julkisena hallintotehtävänä

Hallituksen esityksen mukaan maanpuolustuskoulutusyhdistyksen yhdeksi julkiseksi hallintotehtäväksi tulisi tutustumistoiminnan järjestäminen. Lakimuutoksen valmisteluprosessin aikana Suomen Punainen Risti on toistuvasti esittänyt huolensa siitä, että lakimuutoksen myötä järjestettäisiin alaikäisille suunnattuja sotilaalliseen toimintaan liittyviä kursseja.

Suomen Punainen Risti suhtautuu varauksella siihen, että sotilaalliseen toimintaa kouluttava vapaaehtoisorganisaatio suuntaa osan toiminnastaan alle 18-vuotiaisiin. Alaikäiset vapaaehtoisen maanpuolustuksen kohderyhmänä Suomessa voi herättää kansainvälisesti kysymyksiä. Ratifioidessaan Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin, Suomi poisti mahdollisuuden alle 18-vuotiailta suorittaa asepalvelusta tekemällä sopimuksen 3(2) artiklan mukaisen sitovan selityksen asiasta. Selvityksen myötä Suomi ei kansainvälisen oikeuden mukaan ole enää oikeutettu värväämään alle 18-vuotaita edes vapaaehtoisesti, toisin kun hallituksen esityksessä annetaan ymmärtää (s. 29). Omalta osaltaan Suomi on ymmärtääksemme tukenut tavoitetta, että alle 18-vuotiaita ei tule rekrytoida tai käyttää mihinkään sotilaalliseen toimintaan.

Suomen Punainen Risti pitää erittäin tervetulleena, että lain valmistelun aikana nyt tutustumistoiminnaksi kutsuttujen kurssien sisältöä on rajattu ja tarkennettu, jotta ne todellisuudessa olisivat informatiivisia kursseja, joiden avulla edistetään nuorten miesten ja naisten edellytyksiä tehdä päätös suorittaako varusmiespalvelus niin, että heillä on käsitys mitä se tarkoittaa. On kuitenkin todettava, että hallituksen esityksen mukaan kuitenkin:

”Käytännössä pykälässä esitettyä toimintaa vastaavaa koulutusta on voimassa olevan lain aikana järjestetty Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen niin kutsuttuna varautumis- ja turvallisuuskoulutuksena, joka on yhdistyksen vapaata yhdistystoimintaa…

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

16.1.2019

Tutustumistoiminnan sisältöisiä kursseja koskeva koulutus on edellä todetulla tavalla annettu pääosin Maanpuolustuskoulutuskoulutusyhdistyksen varautumis- ja turvallisuuskoulutuksena, mistä johtuen koulutuksen järjestämiseen ei ole ollut mahdollista käyttää valtionavustusvaroja."

Hallituksen esityksen yllä siteeratun tekstin perusteella tutustumistoiminnassa olisi kyse paljon muustakin kuin siitä, että nuorille kerrottaisiin puolustusvoimien toiminnasta sekä mitä käytännössä varusmiespalvelus pitää sisällään ja edellyttää. Kuten hallituksen esityksessä (s. 19) todetaan, maanpuolustuskoulutusyhdistyksen varautumis- ja turvallisuuskoulutusta ei voitu antaa julkiseksi hallintotehtäväksi koska sen *"katsottiin sisältävän pääosin sellaisen koulutuksen antamista, jota voitaisiin antaa kilpailuilla markkinoilla toimivien yritysten tai muiden yhteisöjen toimesta. Tästä johtuen kyseisen toiminnan järjestämisestä valtionavustusvaroin voisi aiheutua häiriöitä kilpailtujen markkinoiden markkinamekanismille."*

Suomen Punainen Risti esittää, että eduskunnassa tarkennetaan ja rajoitetaan Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen tutustumistoiminnan sisältöä. Koulutuksen tulisi olla valistustoimintaa, jossa keskitytään kertomaan nuorille maanpuolustuksesta, puolustusvoimista sekä varusmiespalvelusta, jotta heillä on tarvittavat tiedot, kun he myöhemmin tekevät päätöksen varusmiespalveluksesta sekä aloittavat sen suorittamisen. Tutustumistoiminnan ei tulisi sisältää valtionavustuksen avulla tehtävää koulutusta, joka vastaa myös muiden yritysten ja yhteisöjen nuorille tarjoamaa ja suuntaamaa varautumis- ja turvallisuuskoulutusta. Näin varmistettaisiin, että kyseisen toiminnan järjestämisestä valtionavustusvaroin ei aiheutuisi häiriöitä kilpailtujen markkinoiden markkinamekanismille.

Suomen Punainen Risti esittää myös, että tulevaisuudessa hallitus pohtisi miten nuorille suunnattaisiin koulutusta, jolla lisättäisiin heidän tietoisuuttaan varusmiespalveluksen vaihtoehdoista. Luonnollisesti tätä tehtävää ei tulisi antaa Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle, vaan jollekin muulle taholle, jonka vastuulle ja asiantuntemuksen piiriin siviilipalvelus kuuluu. Todennäköisesti suurelle osalle nuorista nimenomaan siviilipalveluksen sisältö ja mitä se käytännössä tarkoittaisi on asia, josta lienee epätietoisuutta alaikäisten keskuudessa. Etenkin nuorille miehille tulisi antaa tasapuoliset edellytykset tehdä päätös siitä, suorittavatko he varusmiespalveluksen vai siviilipalveluksen.

Suomen Punainen Risti esittää, että edellä mainituista huomioista tehtäisiin kirjaus valiokunnan lausuntoon.

Osallistujien valinta Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen järjestämään koulutukseen ja toimintaan.

Hallituksen esityksen ehdotetun 22e§:n mukaan Maanpuolustuskoulutusyhdistys valitsee osallistujat sen koulutuksiin ja toimintaan. Pykälän 3. momentin mukaan "valinnasta tehtävään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla". Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa kattavasti perusteellaan miksi tämä momentti on tarpeen, ja että se ei estä kanteluiden tekemistä korkeimmille

lainvalvojille. Hallituksen esityksen perusteluissa mainitut syyt evätä joltain oikeus osallistua maanpuolustuskoulutusyhdistyksen koulutuksiin sekä toimintaan ovat täysin perusteltuja. Pykälän toimeenpanon osalta tulisi kuitenkin varmistaa, että etenkin ilman virkavastuuta tehtävissä vapaaehtoisten osallistujavalinnoissa ei rajoiteta yksittäisten ihmisten perustuslain takaamaa sanavapautta ja yhdistymisvapautta. **Suomen Punainen Risti esittää, että valiokunta lausunnossaan tarkentaa, että lain soveltamista tulee valvoa tarkoin, jotta oikeudella kieltää yksittäisen ihmisen osallistuminen maanpuolustuskoulutusyhdistyksen koulutuksiin ja muuhun toimintaan ei kuitenkaan loukata yksittäisten ihmisten oikeutta ilmaista mielipidettään, käyttää yhdistymisvapautta, taikka muutoin rajoiteta heidän perusoikeuksiaan.** Tämä on erityisen tärkeää koska osallistujien vallinnoista ei voi valittaa. Vaikka tällaisen tilanteen sattuessa yksittäinen ihminen voi tehdä kantelun, pykälän asianmukaista soveltamista edistäisi se, että eduskunnassa tarkennettaisiin millä perustein osallistumiskiellon käyttö ei ole sallittua. Näin paremmin ennaltaehkäistään pykälän väärää soveltamista.

Edellä tehdyistä esityksistä huolimatta **Suomen Punainen Risti haluaa erityisesti kiittää lainvalmistelijoita sekä valiokuntaa siitä, että järjestölle sekä muille kolmannen sektorin toimijoille on annettu tilaisuus tulla kuulluksi.** Kuten hallituksen esityksestäkin on luettavissa, lopullisessa hallituksen esityksessä on myös huomioitu osa lausunnoissa esitetyt nostetut huolet.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.